

6. การสร้างแบบจำลองเชิงพื้นที่ ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จากการซ้อนทับข้อมูลปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่าในพื้นที่ทั้งหมด 135 ตำบล พบว่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิด ในระดับปานกลางถึง 122 ตำบล เป็นพื้นที่เสี่ยงในระดับต่ำ จำนวน 22 ตำบล และเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคสูงจำนวน 1 ตำบล

อภิปรายผล

1. การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมกับการเกิดโรคไข้

เลือดออกในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มีการดำเนินการ 2 ส่วนคือ การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก และการสร้างแบบจำลองเชิงพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำหรับการศึกษปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรค จากปัจจัยทั้งหมด 9 ปัจจัย พบว่า มี 4 ปัจจัย ได้แก่ ฤดูกาล ปริมาณน้ำฝน จำนวนแหล่งน้ำและอายุของผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุงยุทธ หวังรุ่งทรัพย์ (2539) พบว่าภูมิอากาศ อุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณน้ำฝน ฤดูกาล และอายุมีความเกี่ยวข้องกับการเกิดโรคและจำนวนผู้ป่วยแปรผันกับระดับน้ำฝน ในประเทศอินโดนีเซียการเกิดโรคจะแปรผันกับลมมรสุม

2. การศึกษาโอกาสการเกิดโรคไข้เลือดออกของผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่แตกต่างกันโอกาสที่จะเกิดโรคไข้เลือดออกที่ต่างกัน ใช้ค่าคงที่และค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรคโรครุคไข้เด็งกิวเมื่อเปรียบเทียบกับโรคไข้เลือดออกช็อก พบว่าในปีที่มีปริมาณน้ำฝนระหว่าง 79.3 - 169.9 มิลลิเมตร จะมีโอกาสป่วยเป็นไข้เลือดออก (DHF) เพียง 0.5 เท่าของไข้เลือดออกช็อก (DSS) และในปีที่มีปริมาณน้ำฝนระหว่าง 232.0 - 300.5 มิลลิเมตร จะมีโอกาสป่วยเป็นไข้เลือดออก

(DHF) มากเป็น 1.6 เท่าของไข้เลือดออกช็อก จะเห็นได้ว่าปริมาณน้ำฝนมาก ก็จะทำให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายมาก โอกาสที่จะเกิดโรคไข้เลือดออกก็มาก

3. การสร้างแบบจำลองเชิงพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ถือเป็นข้อมูลสารสนเทศเชิงพื้นที่ ที่สามารถแสดงขอบเขตที่เห็นชัดเจน ถึงลักษณะของพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก เพื่อใช้เป็นข้อมูล ประกอบการตัดสินใจเชิงพื้นที่ ในทางระบาดวิทยา เพื่อการวางแผน สนับสนุน ติดตามควบคุม กำกับ การป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานอุดมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อนุเคราะห์ ข้อมูลเพื่อการวิจัย

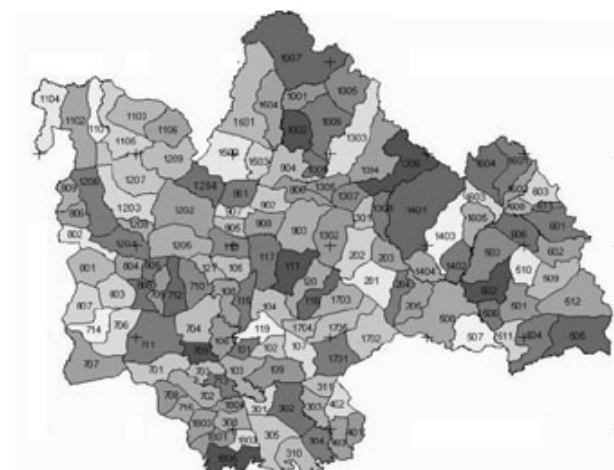
ขอขอบเพื่อนๆ สม.1 มมส.ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ทำให้การศึกษานี้สำเร็จลงด้วยดี

หากการศึกษานี้ครั้งนี้มีคุณประโยชน์ ความดีงาม ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องบูชาทอดพระคุณบพุการี ที่ให้การศึกษานับสนุนให้เกิดความมานะ พยายามทำให้การศึกษานี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ขอขอบคุณ คณาจารย์ ญาติพี่น้องและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ตลอดจนครอบครัวที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุนและให้กำลังใจ จนประสบผลสำเร็จในการศึกษานี้

การศึกษปัจจัยสภาพแวดล้อมกับการเกิดโรคไข้เลือดออก
ในจังหวัดกาฬสินธุ์โดย ประยุกต์ใช้

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

A Study of Environmental Factors and Hemorrhagic Fever Occurrence in Changwat Kalasin by Applying Geographic Information System

อดุลย์ กล้าชยัน¹, วิรัตน์ พงษ์ศิริ² และจิรัฐา ภูบุญอุป²

¹ สถานีนอนามัยคำสร้างเที่ยง กิ่ง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์.

² คณะวิทยาการสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดูรายละเอียดและดาวน์โหลดเอกสารฉบับเต็มที่นี่

<http://www.sasukmsu.com/adul>

บทนำ

โรคไข้เลือดออก เป็นโรคติดต่อที่นำโดยแมลง ที่ปัจจุบันกำลังเป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุขของประเทศไทย โดยมีการระบาดครั้งแรกในปี พ.ศ. 2501 ที่กรุงเทพมหานคร และแพร่ไปจังหวัดข้างเคียง โดยในขณะเริ่มมีการระบาด ขึ้นในประเทศไทย มีอัตราการตายสูงมาก จากอดีตถึงปัจจุบันแนวโน้มการเกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออกสูงขึ้น และกระจายไปทุกจังหวัดของประเทศ

การระบาดของโรคไข้เลือดออกในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบผู้ป่วยและอัตราป่วย ระหว่างปี 2541 - 2545 ดังนี้ ปี 2541 มีผู้ป่วย 1,589 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 161.70 / แสนประชากร ปี 2542 มีผู้ป่วย 357 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 36.20 / แสนประชากร ปี 2543 มีผู้ป่วย 85 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 30.14 / แสนประชากร ปี 2544 มีผู้ป่วย 1,129 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 115.03 / แสนประชากร ปี 2545 มีผู้ป่วย 2,212 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 222.80 / แสนประชากร นับว่าเป็นปีพบผู้ป่วยสูงสุด จากข้อมูลดังกล่าวได้บ่งชี้ว่า จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา และในปี 2545 จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงติดหนึ่งในสิบห้า จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงสุดในประเทศ โดยจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดอันดับที่ 13 ของประเทศ

จากการดำเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออก ในอดีตพบปัญหาที่ทำให้ในการดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) มาใช้ประโยชน์ในการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออก เชิงพื้นที่ร่วมกับข้อมูลการระบาดของโรคไข้เลือดออก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ทันต่อเหตุการณ์ สามารถกำหนดพื้นที่ ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานสาธารณสุข ทั้งในด้านการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก ของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกของจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อสร้างแบบจำลองเชิงพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ระเบียบวิธีวิจัย

ด้วยโรคไข้เลือดออกแยกรายตำบลตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2548 และค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย, ข้อมูลปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ ในแต่ละอำเภอ, ข้อมูลจำนวนประชากรแยกรายตำบลและการแบ่งเขตการปกครอง, ข้อมูลพื้นที่รายตำบล (ตารางกิโลเมตร) และข้อมูลจำนวนหลังคาเรือนแหล่งน้ำ สำหรับข้อมูลสภาพแวดล้อมในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจปัจจัยสภาพแวดล้อมในพื้นที่ด้วยตนเอง

2. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยลอจิสติก (Multinomial Logistic Regression Analysis)
3. นำเข้าข้อมูลสู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
4. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
5. แสดงระดับความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกของแต่ละตำบล

ในจังหวัดกาฬสินธุ์ด้วยสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ผลการศึกษา

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกได้แก่ ฤดูกาล ปริมาณน้ำฝน จำนวนแหล่งน้ำ และอายุของผู้ป่วย
2. การตรวจสอบอิทธิพลร่วมของแต่ละปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลร่วมและมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกได้แก่ ฤดูกาล ปริมาณน้ำฝน และจำนวนแหล่งน้ำ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่กล่าวมามีอิทธิพลร่วมต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก
3. การพยากรณ์ เหตุการณ์ที่จะเกิดไข้เลือดออกเมื่อเปรียบเทียบกับไข้เลือดออกช็อก พบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 14 ปี อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำน้อยกว่า 89 แห่ง ในช่วงฤดูฝน และมีปริมาณน้ำฝนระหว่าง 79.3-300.5 มิลลิเมตรมีโอกาสเสี่ยงที่จะป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกเท่ากับร้อยละ 32.2 ของไข้เลือดออกช็อกหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าในจำนวนผู้ป่วยทั้งหมด 1,000 คนจะมีผู้ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไข้เลือดออกและป่วยจำนวน 322 คน
4. การพยากรณ์ เหตุการณ์ที่จะเกิดไข้แดงก็เมื่อเปรียบเทียบกับไข้เลือดออกช็อก พบว่า เมื่อบุคคลอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และมีจำนวนแหล่งน้ำน้อยกว่า 89 แห่ง จะมีโอกาสเสี่ยงที่คนจะป่วยด้วยโรคไข้เลือดแดงก็เท่ากับร้อยละ 44.9 ของไข้เลือดออกช็อกหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าในจำนวนทั้งหมด 1,000 คนจะมีผู้ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไข้แดงก็ และป่วยจำนวน 449 คน
5. เปรียบเทียบความถูกต้องของการพยากรณ์ พบว่า จากผู้ป่วยไข้เลือดออกทั้งหมด 2,603 คน สามารถพยากรณ์ได้ถูกต้อง 2,112 คนหรือถูกต้องถึง 81.9% จากผู้ป่วยไข้เลือดออกช็อก ทั้งหมด 130 คน พยากรณ์ไม่ถูกเลย และจากผู้ป่วยไข้แดงก็ทั้งหมด 1,903 คน พยากรณ์ได้ถูกต้อง 684 คน คิดเป็น 36.0% คิดเปอร์เซ็นต์การพยากรณ์ถูกต้องรวม เท่ากับ 60.7%

